

מתוך : "הקרב על גבעת התחמושת - רקוויאם לגבעה נעלמה" שאול וובר 2015

נספח 1 (ע"מ 196)

דילמת שעת ה"ש" בהבקעת המערך הירדני שבצפון ירושלים בששת הימי

" יוסי לנגוצקי, מפקד הסיירת הירושלמית במלחמת ששת הימים, חקר שנים רבות את נושא הקרבות בירושלים ומרחיב בענין תכניות שעת ה"ש" לפריצה למזרח ירושלים, תומך ומחזק במידה רבה את שנאמר בספר זה, והוא אומר כך:

סוגית הבקעת המערך הירדני המבוצר שבצפונה של ירושלים, העסיקה את צה"ל רבות במהלך 19 השנים שבין מלחמת העצמאות לבין מלחמת ששת הימים. זאת לא רק בתכנונים ההתקפים האפשריים במקרה של מלחמה כוללת עם ירדן, אלא גם כחלק משמעותי למקרה של התלקחות מוגבלת, מחמת הצורך לפרוץ למובלעת הר הצופים או כחלק ממהלכים שיידרשו לחילוץ שיירה שהותקפה בנסיעתה הדו-שבועית בין הר הצופים לצפון ירושלים.

נדגיש כי המערך המבוצר הירדני שבמרחב ירושלים, כולל בסמוך ל"קו-העירוני", שחצה את העיר מצפון לדרום (7 ק"מ) ותחס בין צה"ל לבין הצבא הירדני, כלל סדרת מתחמים גדודים ופלוגתיים שבוצרו היטב במהלך השנים הנידונות. מוצבים אלה כללו עמדות מבוצרות ("בונקרים"), תעלות קשר מדופנות, שדות מוקשים, צברים של גדרות תיל וכד' והם תוחזקו ושופרו בהתמדה. בנוסף למוצבים אלה, הקים הצבא הירדני כ-270 עמדות מבוצרות שמוקמו, במבנים נטושים, ממש בצמוד לאורך כל ה"קו-העירוני".

מטבע הדברים היה נושא הבקעת המערך הירדני המבוצר שבצפון ירושלים, שהפריד בין העיר היהודית לבין הר הצופים, נושא מרכזי בקרבות הצנחנים בירושלים במלחמת ששת הימים, כש"דילמת שעת ה"ש" מהווה נקודת מפתח. במלים אחרות: השאלה שעמדה על הפרק בפני מפקד פיקוד מרכז ומפקד חטיבת הצנחנים הייתה האם להבקיע את מערך המוצבים המבוצרים הירדנים שבצפון-ירושלים, עוד במהלך החשיכה, או שעדיף להמתין ולבצע זאת בשעות הבוקר.

חיים בר-לב, מי ששימש ב מלחמת ששת הימים כסגן הרמטכ"ל ומי שהיה האחראי במטכ"ל למהלכי צה"ל אל מול הצבא הירדני, מצא לנכון לפנות אישית (טלפונית), מספר פעמים, במהלך שעות הערב של יום שני (5 יוני) ולאחר חצות

(6 יוני) לעוזי נרקיס, אלוף פיקוד המרכז ולהציע לו שלא לבצע את ההבקעה בצפון ירושלים במהלך הלילה, אלא להמתין ולתקוף רק לאור הבוקר. טיעונו של בר-לב ועוזריו (חקה וגנדי) להנמקת המלצתם לדחיית ההבקעה לאור הבוקר היו:

א. תקיפה עם אור-ראשון, של המוצבים המבוצרים הרלוונטים (כולל בי"ס לשוטרים וגבעת התחמושת) ע"י מטוסי חיל-האוויר, יחד עם סיוע ארטילריה כבדה שהייתה בדרכה לירושלים, יקלו משמעותית על ההבקעה הקרקעית, ובשל כך תהיה תקיפה עם בוקר עדיפה על הבקעה לילית שתבצע ללא ריכוך מקדים של מטוסי חיל האוויר וארטילריה כבדה.

ב. דחיית שעת ה"ש" הקרקעית במספר שעות תוסיף לצנחנים זמן קריטי לסגירת פערים מודיעיניים, לתדרוכים, סיורים, תיאומים, הצטיידות וכד'. נדגיש בנקודה זו, כי הצנחנים הגיעו לירושלים "בתפזורת", שעות מעטות טרם התקיפה שתוכננה, כשבידם מודיעין לא מספק, ציוד לחימה (צל"מ) שטרם הגיע לחלק מהיחידות, מיעוט זמן לסיורים מקדימים ותדרוכי הכוחות ועוד.

להלן עיקרי ההסברים שהעלו, לאחר המלחמה, אלוף הפיקוד עוזי נרקיס ומח"ט הצנחנים מוטה גור, שדחו מספר פעמים את המלצות המטכ"ל, הסברים שנועדו כנראה להצדקת החלטתם להבקיע בלילה ול הימנע מל המתין לסיוע חיל אוויר עם בוקר.

עוזי נרקיס כותב: ("אחת ירושלים", עמ' 157).

"חיל האוויר שלנו ... לא יוכל לבוא לידי ביטוי מלא ויעיל בשטח זה. המרחק בין ההערכות של הצנחנים לבין ביצורי הירדנים אפסי, והמטוסים עלולים לפגוע בצנחנים או גם בדיירים בבתי-המגורים שבאזור. כן עלול להיפגע מקום קדוש..."

ואילו מוטה גור כותב: ("הר הבית בידינו", עמ' 59):

"01:45. שוב שואלים מהמטכ"ל האם לא כדאי, בכל זאת, לדחות את ההתקפה משום שעם אור נוכל, כנראה, לקבל סיוע מכסימלי של מטוסים. אני עונה

בשלילה... הלילה חשוב להבקעה , ביצורי האויב אינם פגיעים מן האוויר ... זאת ועוד, המלחמה בסיני בעדיפות ועלולה לפרוץ בצפון. למה נחכה למטוסים שיתכן ולא יגיעו?"

מן הראוי לבחון אמירות אלה לאור פקודות המבצע וה תכנונים הרשמיים המתועדים של צה"ל, מהשנים שקדמו למלחמה.

להלן עיקרי הנאמר במסמכים הצה"לים , מאותן שנים, בנושא דנן:

א. בכל פקודות המבצע הצה"ליות לתקיפה באזור ירושלים (פ.מ. "גרניט", פ.מ. "פרגול") נקבע מפורשות כי חיל האוויר יעניק: "סיוע התקפי מרבי לכוחות היבשה בהבקעת המערך המבוצר בירושלים" (" המערכה בזירה הירדנית", מה"ד מח' היסטוריה, יוני 1972, עמ' 49).

ב. ועוד: "בשלב א – מטס התקפי מלא לסיוע בהבקעות המערך המבוצר בירושלים". (ע"מ 59 של המסמך הנ"ל)

באשר לשעת ה"ש" של חיל אויר , הוגדרו בתכנונים אלה שני מקרי יסוד , (ע"מ 53 של המסמך הנ"ל).

מקרה א

"ש" אווירי – שעתיים לפני אור אחרון , ו-"ש" לכוחות היבשה, באור-אחרון.

מקרה ב

"ש" אווירי – באור ראשון, ו-"ש" לכוחות היבשה שעתיים לאחר אור ראשון.

דהיינו: קבלת המלצת המטכ"ל לדחיית התקיפה לאור הראשון שהחל בשעה 04:05 ותקיפת המוצבים הירדנים המבוצרים ע"י חיל אויר וארטילריה כבדה במשך שעתיים, הייתה דוחה את שעת ה"ש" של הצנחנים משעה 02:15 לשעה 06:00, שמשמעותה, בנוסף לפגיעה משמעותית בצבא הירדני , תוספת של כארבע שעות להכנות נוספות לחטיבת הצנחנים.

יתר על כן, במהלך 19 השנים של קיום מובלעת "הר הצופים", כשהקשר בינה לבין ירושלים, התבצע באמצעות שיירה שיצאה אחת לשבועיים ביום רביעי,

היה חיל האוויר מצוי בכוננות מיידיית לחילוץ השיירה במקרה של תקיפתה ע"י הירדנים (סימוכין, 337/65/106 ארכיון משהב"ט); יעדי תקיפות חיל אויר, שהוגדרו לאפשרויות אלה, כמו גם למבצעים אחרים, היו המוצבים המבוצרים של הגבעה הצרפתית, גבעת המבתר, גבעת התחמושת ובי"ס לשוטרים (סימוכין דלעיל).

נציין כי טייסי חיל האוויר, נהגו לעלות לעתים מזומנות להר הצופים, בשיירות הנ"ל, על מנת לצפות משם על היעדים המבוצרים הנידונים (סימוכין 546/67/152, ארכיון משהב"ט).

קציני סיוע אוירי (קס"א) נהגו להתמקם, מדי שבועיים, במקומות נבחרים בצפון ירושלים, על מנת לסייע במידת הצורך בהכוונת תקיפות אפשריות אלה.

תקיפת מוצבים אלה ע"י מטוסי חיל האוויר, הייתה איפה מרכיב בעל חשיבות ראשונה במעלה בתכנוני תקיפת המוצבים הירדנים שבצפון ירושלים, הן במקרה של צורך בהבקעה קרקעית של המערך הירדני המבוצר, הן במקרה של חילוץ שיירה.

נימוקי עוזי נרקיס ומוטה גור כפי שצוטטו לעיל, מצויים בסתירה מלאה לפקודות המבצע הצה"ליות שלבטח תוכננו ונבחנו דרך קבע בשיקול דעת מקצועי, תוך התחשבות בתוואי השטח ותכסיתו, בסוגי המטרות ביעדים, המטוסים המתאימים, החימוש הנדרש, טווחי הביטחון וכד'.

אין ספק כי עוזי נרקיס אלוף הפיקוד ומוטה גור מח"ט הצנחנים ששימש בעברו הקודם כמח"ט גולני שהייתה שותפה להטמעת ולתרגול תכנונים אלה, היו מודעים היטב לתכנוני יסוד אלה.

התעלמותם של האלוף והמח"ט מתכנוני צה"ל, העובדה כי פעלו בניגוד לתכנונים רשמיים אלה, כמו גם ההנמקות שהעלו לאחר המלחמה לצדקת הימנעותם מהמתנה לתקיפת חיל אויר עם אורר אשון מהווים פצע פתוח ומכאיב מאד".